

HAJNALPÍR

Gondolatok és észrevételek a pécsi
Zsolnay Kulturális Negyed kapcsán

Szöveg:

Martinkó József

Tervező:

MCXVI

Építészműterem

Fotó:

**Bujnovszky Tamás,
Török Tamás**

HOGYAN IS ZÁRATHATNÁNK STÍLSZERÜBBEN AZ ÉVET, MINT AZ ESZTENDŐ KÉTSÉGTELENÜL LEGFONTOSABB HAZAI ÉPÍTÉSZETI ESEMÉNYÉNEK, A ZSOLNAY KULTURÁLIS NEGYED ÉPÜLETEGYÜTTESÉNEK BEMUTATÁSÁVAL. BEMUTATÁST ÍROK, DE KRITIKÁRÓL BESZÉLEK. NEM VÁLLALKOZUNK TEHÁT A NAGYSZABÁSÚ ÉPÜLETEGYÜTTES MINDEN RÉSZLETÉRE KITERJEDŐ, APRÓLÉKOS ELEMZÉSRE, HANEM A SIKER TITKÁNAK NYOMÁBA EREDÜNK. ÚGY GONDOLJUK, EZZEL TALÁN MI IS HOZZÁ TUDUNK JÁRULNI ANNAK AZ AURÁNAK A KISUGÁRZÁSÁHOZ, AMELY MINDEN NAGYSZERŰ ALKOTÁST KÖRÜLVESZ, AMI SZAVAKBÓL, GONDOLATOKBÓL, ÉRZELMEKBŐL, SZENVEDÉLYBŐL ÁLL ÖSSZE.

Kisugárzás. Ez a történet egy misztikusan derengő fényű anyag története. Zsolnay Vilmos eredetileg festőnek készült, majd családi nyomásra vette át bátyja agyagáru gyárát. Sikeres vállalatot épített ugyan, de soha sem szűnt meg alkotó művésznek lenni. Legyen szó a saját fejlesztésű és építészeti alkalmazásra kitűnőnek bizonyuló, nagyszilárdságú és fagyálló pirogránitról, vagy a Wartha Vince által kidolgozott, eozinnak nevezett lüszteres máztechnika világsikerében játszott szerepére – művészet és üzlet esetében kéz a kézben járt. Nagyszerű meglátásainak egyike,

hogy mikor az 1890-es években a gubbiói fémlüszter-máz (más néven bíborlüszter, magyarul hajnalpír) évszázadokon át keresett gyártási titkát Wartha megfejtette, akkor a régi-új technikát elsősorban a szecessziós stílusú kerámiák bevonataként alkalmazta. A Jugendstil, Art Nouveau tárgyak világába szinte berobbantak a misztikusan fénylő, megfejthetetlen titkokat rejtő derengést produkáló alkotások, amiknek színét tulajdonképpen a fény, ez a megfoghatatlan alkotótárs interferenciája produkálja. Megunhatatlan, mindig megújuló fényjáték egy fizikai felü-

leten. Az anyag, ami a fény nyelvén beszél. Maga a vegytiszta misztérium és poézis.

Véleményem szerint pont ez történt az építészeti tervezés folyamatában is. Rétegről rétegre tisztították vissza az elkoszolódott matériát, amit aztán új rétegekkel ellátva törekedtek arra az alkotók, hogy felderengjen az anyagon a fény. Sikerük titka abban van, hogy megértették azt, hogy ezt a réteges, interferáló szerkezetet csak úgy érhetik el a Zsolnay Negyed kapcsán, ha régi és új összetevőinek ideális keverését több alkotótárs közös munkájára bízzák.

terület, környezetrendezését az s73 jegyzi – Tájépítész tervező: Mohácsi Sándor, Radics Mónika, Pécsi Máté, Kuti Zalán, Gyüre Borbála, Pintér Klára Katalin.
terület tájépítésze az Új Irány Csoport volt – Kovács Árpád, Tihanyi Dominika, Lukács Kati, Thurnay Dorottya – Fotó: Török Tamás

A Pécsi Kulturális Központ, vagyis az úgynevezett Pirogránit udvar épületei – Vezető tervezők: Pintér Tamás János, Mórocz Tamás, Papp Glória – Fotó: Török Tamás

Művészeti Intézet, Doktori iskola, Kerámia Tanszék épületei a jellegzetes rozsdás kapcsolattal – Építész tervező: Pethő László (GEON Építéstudió Kft.) – Fotó: Török Tamás

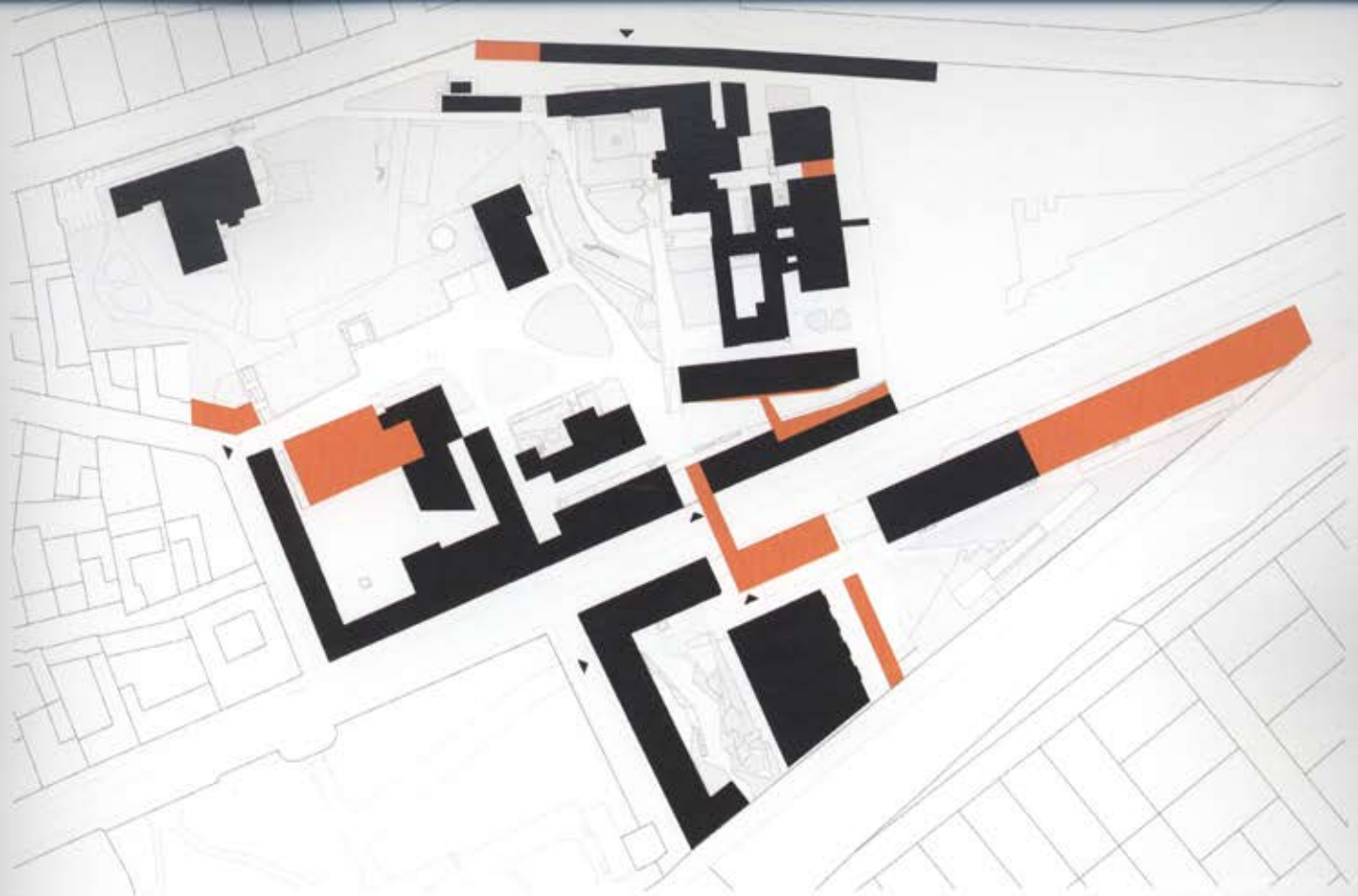
Prózaian szólva egy ipari, technológiai innovációról beszélhetünk, ami újra felfedezi, mindazonáltal korszerűsíti elődei eljárását. Így teremt egyedi, világraszóló hírnevet világszerte keresett, csodálatos termékeinek. Ennek az újrafelfedezésnek, a technológiai és fizikai attribútumok analízisén alapuló megértésének történetünk szempontjából is kulcsszerepe van. Úgy érzem, mintha az innováció és tradíció egyensúlyának felbomlása, illetve a mesterségbeli tudás elvesztése vezetett volna ahhoz is, hogy a Zsolnay Gyár nem élte túl az államszocializmus és a vadkapitalizmus évtizedeit. Szomorú példa jut eszembe. Talán Káli Béla mesélte, hogy amikor a Grescham-palota rekonstrukciója zajlott, ijedten konstataáltak, hogy a gyárban már nem ismerik azokat a recepteket, ami alapján az eredeti századfordulós kerámiadiszekeket újra lehet gyártatni. Egészen Ausztriáig, egykor a Zsolnayban dolgozó, régóta önállósdott és kivándorolt mérnök műhelyéig kellett menniük, hogy megfelelő gyártót találjanak. Idehaza elveszett, leépült az a szellemi, érzelmi közeg, amiben a mesterség értékei valóban értékek, valóban megtartandóak. A mostani rehabilitációs program egyik legfontosabb találmánya, hogy heterogén, pezsgő, szárnyaló kulturális közeget épít elsősorban. Azzal a céllal teszi mindezt, hogy ez a közeg a jövőben képessé váljék új, inspiratív energiák felszabadítására, ami

révén a gyár identitásrekonstrukciója is elképzelhető. Különböző gazdasági szereplők évek óta bizonyítják, hogy erre pusztán pénz és excel-táblázat nem képes. Bármennyi pénz pumpálható egy levitézlett gyárba, ha annak szellemi közege nem épül újjá, ha irányítói nem értik meg az új évezred kreatív iparágainak működési szisztémáját, akkor a dolog hamvába holt. A kultúra teremt ipart. Zsolnayék tudták, most újra megtanulhatók.

Rövid közbevetés. Napjainkban a hazai borászatok is így használják a kortárs építészetet. A jó bor misztériuma nem elég a piaci sikerhez. Kézzelfoghatóvá, értsd: a nagyvilág számára érthetővé a jó, korszerű, minőségi, a világra nyitott építészeti teszi a bormárkákat. Talán mára vége a „Magyarországon világhírű”, de a világban ismeretlen brandek korának.

Visszatérve a Zsolnay Kulturális Negyedhez: építészetelméleti értelemben tévedés volna azonban a posztmodern témapark műfajjal azonosítani a negyedet. Sokkal inkább az „ideális város” platóni, arisztotelészi koncepciójához, vagy ha tetszik, a reneszánsz humanizmushoz kapcsolható, emelkedettebb konstrukciójához kötődik. Három M: művelődés, művészet és munka. Képzőművészet, tudomány, zene, oktatás, ipar és irodalom szerveződik négy negyedbe, amit tíz építészcsapat formál különleges szövődékké. A Míves Negyed, Alkotó Negyed, Családi

Helyszínrajz az átépítés után

Herczeg László emblemikus hidja, ami délről az egyetemi menzától indul, és a Média-kommunikáció Tanszék épületéhez ér (ez utóbbi építész tervezője: Sztojka Gábor, Koós Marianna, Donkó Eszter, belsőépítész: Szabó Bernadett, Koczoch Judit) – Fotó: Bujnovszky

Fotó: Bujnovszky Tamás

Fotó: Török Tamás

ria, Planetárium, Tudomány és technika kiállítás – Építész tervező: Pintér Tamás János, építész: Demeter Ágota

zin étterem, Borozó, Gyártörténelmi kiállítás – Építész tervező: Csaba Kata, Rádószy (f) László,
funkatárs: Csóka Bólint, Madarasi Papp Rita, Robotka Tamás, Kovács Dénes, Köves András, Bakor Csilla – Fotó: Bujnovszky Tamás

és Gyerek Negyed, Egyetemi Negyed belső arányain, térkapcsolatain és ritmikáján dől el minden. Egy önmagával határos struktúra jött létre, ami éppen elég nagy és heterogén ahhoz, hogy változatos és organikus szerveződő egészévé álljon össze. Fontos újra rámutatni a műfaji, funkcionális és tervezői sokszínűségeire. Ez a szerves szerveződés alapja. Olyan ez, mint a biodiverzitás elve, ami a fenntartható és fennmaradó (öko)szisztémát a nagyfokú változatossághoz rendeli hozzá. Minél több fajból adódik össze egy rendszer, annál működőképesebb is.

Ha a Negyedben jár az ember, egyszer csak azt veszi észre, hogy nagyszerű élmény akár csak sétálni is itt. Ottjártamkor az egyetemi negyed felől érkeztem. A külső terek szövedéke, egyfajta útvonal kézenfekvő sorrendben nyitja rá a látványt az újabb és újabb épületélményekre. Nincs üresség. Nincs olyan részlet, ami rutinszerű, „jobb híján” megoldásnak tűnik. A felújított, vagy új épületrészek, toldalékok nem próbálnak réginek tűnni, míg a régiek folyamatosan olyan kereteket és szomszédságot kapnak, amiktől sehol sem alakulnak ki terhelt, nosztalgikus, szépelgő részletek. Mindazonáltal a negyed heterogén jellegéből óhatatlanul is adódnak amolyan csúcspont-féleségek. Ilyennek éltem meg az Új Irány Csoport parkját, majd az Egyetemi negyedet, a nagyobb egységbe

A Sikorski-ház kiállítóterében kapott helyet Gyugyi László magángyűjteménye –
Építész tervező: Laczó Zoltán, építész munkatárs: Barna Balázs, Pálóczi Tibor – Fotó: Bujnovszky Tamás

kötő hidat, az ún. Pirogránit Udvar, de a képtár finoman süllyesztett épületét is. Különféle időbeli, formai rétegek, csúcspontok és halkabb, csöndesebb részletek mellett külön kiemelném az épületegység nagyszerű belsőépítészetét, ami az épületdramaturgia szempontjából távolról sem játszik alárendelt szerepet, hanem teljes értékű réteggént van jelen.

Végezetül egy talán érdekes megfigyelés. Ha délről, tulajdonképpen topográfiaailag „alulról” érkezünk, akkor a finoman emelkedő bejárati útvonal minden sarkán, átjárójában új és új építészeti részletet, épületet fedezhetünk fel, az egész talán nem látható át, míg a részletek dominálnak. Fölérve a díszes műemléki épületekhez, visszanezve a negyedre, különös tetőtájba simuló képpé áll össze a nagy egész, amiket az ég felé nyújtózó téglakémények ritmizálnak. Karcsú, a réteges egészből kitörő nyalábok ezek, amelyek az égi szféra felé mutatnak, kapcsolatot keresnek földi és égi között. Utunk végén nemcsak időben, formában, látványban és minőségben érkezünk tehát, hanem valami derengő, elemelt, misztikus nagy történeti részeseivé is válunk.

Design Központ, Vendégház kiállítótere – Építész tervező: Helfrich Gábor, Konrád Péter – Fotó: Bujnovszky Tamás

...ben Herczeg László parkolójának fehér szerkezete. Háttérben
...osztat Tanszék – Építész tervező: Somogyi Tamás, Tóth Tamás
Török Tamás

Generáltervező:

MCXVI Építésműterem Kft.

Felelős tervezők:

Csaba Katalin – Míves Negyed

Herczeg László – Egyetemi

Negyed

Pintér Tamás János – Alkotó és

Családi Negyed

Tervezés:

2008-2009

Kivitelezés:

2009-2012

Részletek a Vizuális Művészetek Intézet, illetve a könyvtár belső tereiből –

Vezető tervező: Herczeg László, építészek: Weichinger Mónika, Borsos Melinda – Fotó: Török Tamás

